

Globalizacja współczesnego świata część I.

Opracowanie

dr Renata Zawistowska-nauczyciel doradca metodyczny ds. historii i wos
Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek w Krakowie

31-131 Kraków, ul. Garbarska 1

Tel.(+48)124229606

Tel. kom. 664346844

r.zawistowska@mcdn.edu.pl

www.mcdn.edu.pl

Pojęcie globalizacji.

- **Globalizacja**: to zespół procesów, które mają miejsce równoległe w wielu obszarach życia społecznego. Najczęściej są one samorzutne i oddolne. Globalizacja ma wielowymiarowy charakter, obejmuje m.in. obszar w gospodarce, polityce, kulturze i komunikacji, czy ekologii. Ma także zasięg ogólnosiwiatowy. Cechą charakterystyczną globalizacji jest tzw. **efekt motyla**: oznacza, że nawet niewielkie zmiany społeczne, czy gospodarcze w jednej części świata prowadzą do konsekwencji o międzynarodowym zasięgu. Globalizacja prowadzi więc do narastania współzależności w wymiarze geograficznym w społeczeństwie.

Globalizacja współcześnie

- **Globalizacja** stanowi ogół procesów prowadzących do coraz większej współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek i kultur, czego efektem jest tworzenie się „jednego świata”, światowego społeczeństwa, zanikanie kategorii państwa narodowego; kurczenie się przestrzeni społecznej i wzrost tempa interakcji poprzez wykorzystanie technologii informacyjnych oraz wzrost znaczenia organizacji ponad- i międzynarodowych w szczególności ponadnarodowych korporacji.
- **Globalizacja** to proces intensyfikacji wzajemnych powiązań i współpracy pomiędzy państwami, gospodarkami, kulturami i społeczeństwami na całym świecie. Oznacza to rosnącą integrację rynków, technologii, idei, ludzi oraz produktów w skali globalnej, co prowadzi do zwiększenia wymiany handlowej, inwestycji, informacji i kultury.

Koncepcje globalizacji:

- **W ujęciu klasycznym** do problemu globalizacji podchodzono krytycznie, głównie wychodząc z założeń marksistowskich.
- **W koncepcji imperializmu**, rozwiniętej przez Włodzimierza Lenina, działania o charakterze ekspansji miały na celu zdobywanie taniej siły roboczej, surowców i rynków zbytu, przez co walka klas ma wymiar globalny, powodując rosnące nierówności między krajami bogatymi i biednymi.
- **W teorii zależności** sformułowanej przez Raula Prebischa zakładano podział świata na bogate centrum i biedne peryferia, przy czym odnoszono ją głównie do sytuacji zależności Ameryki Łacińskiej od USA i międzynarodowych korporacji, co w wariacie „pesymistycznym” koncepcji prowadzi do utrwalenia zależności poprzez udziały w zyskach lokalnych elit, a w wariacie optymistycznym, znanym jako teorii zależnego rozwoju prowadzi do akumulacji kapitału i rozwoju przedsiębiorczości w krajach zależnych oraz do wykształcania się klasy średniej.
- **W teorii systemów-światów** w wyniku przyspieszenia rozwoju systemu kapitalistycznego dochodzi do hierarchizacji społeczeństwa globalnego i wytworzenia centrum, półperyferii (semi-peryferii) i obszarów peryferyjnych oraz asymetrii rozwoju. Dystans między bogatymi a biednymi się powiększał, a tylko nieliczne z biedniejszych społeczeństw zyskały na handlu międzynarodowym, co wzmogło krytykę Światowej Organizacji Handlu, jako promotora globalizacji gospodarki i doprowadziło do pojawienia się ruchu antyglobalistycznego.

Etapy globalizacji.

- I etap globalizacji od XV do XVIII wieku

- - Wielkie odkrycia geograficzne dały początek kolonizacji innych kontynentów.
- - Upowszechnienie druku spowodowało rewolucję komunikacyjną i przenikanie się kultur.
- - W XVI wieku rozwój kapitalizmu spowodował szybki rozwój handlu.

- II etap globalizacji XIX i XX wiek.

- - Rewolucja przemysłowa umocniła gospodarczo potęgę kolonialną w Europie i spowodowała intensywną kolonizację Afryki i Azji. Po II wojnie światowej nastąpiła reedukacja ceł i barier handlowych.

- III etap globalizacji od końca XX wieku.

- - W wielu krajach postkomunistycznych w wyniku przemian politycznych i gospodarczych zostały zniesione bariery w przepływie kapitału, siły roboczej, informacji i towarów. Rozwój Internetu i nowoczesnych technologii oraz wzrost znaczenia organizacji międzynarodowych przyspieszył procesy globalizacji. Wywołało to rewolucję w komunikacji, powstanie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki postindustrialnej.

Istota globalizacji.

- Do najczęściej wymienianych skutków globalizacji należy pogłębiające się rozwarstwienie. Ujednoliceniu świata towarzyszy jego fragmentaryzacja, czyli podział na mniejsze podgrupy.
- Globalizacja to zespół samorzutnych zmian zachodzących w skali ogólnoswiatowej na wszystkich płaszczyznach współczesnego życia. Jej istotą jest upowszechnianie się podobnych zjawisk, tendencji, zachowań i narastanie współzależności, co prowadzi do ujednolicenia świata, jak również jego fragmentaryzacji.

Wymiary globalizacji.

- **Wymiar gospodarczy:** rewolucja technologiczna, zaostrenie konkurencji, umiędzynarodowienie działalności gospodarczej, regionalizacja polityczno – gospodarcza. Konsumenci mają dziś coraz większe wymagania dotyczące jakości i ilości oferowanych im dóbr co prowadzi do wytwarzania przez firmy podejmujące starania, aby wywarzane przez nie produkty były lepsze gatunkowo i tańsze niż wyroby konkurencji. Postępujący spadek cen w połączeniu z ekspansją międzynarodowych koncernów zagraża rentowności wielu przedsiębiorstw. Aby utrzymać się na rynku poszukują one niższych kosztów produkcji i pracy oraz nowych rynków zbytu poza granicami własnego kraju – internacjonalizacja. Proces regionalizacji polityczno – gospodarczej – polega na tworzeniu organizacji międzynarodowych o charakterze lokalnym. W państwach, które do nich należą zostały zniesione ograniczenia we wzajemny przepływie kapitału i towarów. Równocześnie wprowadza się bariery utrudniające wchodzenie na ich rynki przedsiębiorstw z innych krajów. Dzięki postępowi technologicznemu wszelkie działania gospodarcze nabrały zawrotnego tempa.

Wymiary globalizacji..

- Wymiar polityczny: np. upowszechnienie się liberalnej demokracji, ograniczenie kompetencji państw narodowych, rozwój organizacji i prawa międzynarodowego. Przejawem jest upowszechnienie się liberalnej demokracji. Obecnie największym ogólnościowym zagrożeniem polityczno – militarnym jest terroryzm oraz upowszechnienie się broni masowej zagłady. Polityczny charakter globalizacji przejawia się też w intensywnym rozwoju działalności międzynarodowych instytucji. Dziś prawo międzynarodowe pozwala w coraz większym stopniu ingerować w sprawy wewnętrzne krajów. W szybkim tempie upowszechniają się nowe prądy polityczne i społeczne takie jak feminizm, ekologizm czy islamski radykalizm.

Wymiary globalizacji...

- **Wymiar komunikacyjny:** upowszechnienie Internetu i telefonii komórkowej, szybki przepływ informacji, ułatwienia w przemieszczaniu się, masowa turystyka. Nowoczesne społeczeństwa przekształcają się w te informacyjne, które w głównej mierze zajmują się gromadzeniem i przetwarzaniem danych. Zmniejszają się także koszty i czas transportu.
- **Wymiar ekologiczny:** wzmożony wpływ człowieka na środowisko naturalne, globalne zagrożenia ekologiczne, regulacje międzynarodowe w dziedzinie ochrony środowiska. Poważnym zagrożeniem dla środowiska jest efekt cieplarniany oraz zanikanie warstwy ozonowej chroniącej Ziemię przed szkodliwym promieniowaniem. W konsekwencji pojawiło się wiele międzynarodowych inicjatyw rządowych na rzecz ochrony środowiska. W 1997 r. przedstawiciele 140 państw należących do ONZ podpisali tzw. Protokół z Kioto w którym zobowiązali się do 2012 r. zredukować emisję gazów cieplarnianych.

Wymiary globalizacji

- **Wymiar kulturowy:** dominacja modelu społeczeństwa konsumpcyjnego i wielokulturowego, zacieranie się różnic kulturowych, kształtowanie się globalnej tożsamości. Najczęstszym przykładem globalizacji jest **makdonaldyzacja** - czyli upowszechnienie się konsumpcyjnego modelu społeczeństwa. Upowszechnia się model **społeczeństwa wielokulturowego** – do metropolii najbogatszych państw świata przybywają przedstawiciele różnych ras, narodowości i religii, głównie motywowani czynnikami ekonomicznymi. Przyczynia się to wzbogacenia miejscowej kultury i rozwijania tolerancji wśród mieszkańców. Może także stać się zarzewiem konfliktów. Przejawem globalizacji jest także kształtowanie się **globalnej tożsamości**, która cechuje się odczuwaniem więzi z mieszkańcami całej kuli ziemskiej bez względu na przynależność narodowościową. Przykładem takiej wspólnoty jest składanie podpisów pod petycjami w obronie praw człowieka czy środowiska naturalnego przez osoby z różnych części świata.

Skutki globalizacji:

- jest synonimem pogłębiających się nierówności społecznych, ograniczenia niezależności państwowej, zagrożeniem dla narodowej tożsamości, postępu technicznego i rozwoju gospodarczego.

- **Pozytywne skutki globalizacji:**

- **Zwiększenie wymiany handlowej** – globalizacja umożliwiła łatwiejszy dostęp do rynków zagranicznych, co sprzyja rozwojowi handlu międzynarodowego.
- **Rozwój technologii i innowacji** – dzięki współpracy międzynarodowej następuje szybka wymiana wiedzy i technologii, co przyczynia się do rozwoju nowych produktów i usług.
- **Dostęp do nowych rynków** – przedsiębiorstwa mogą łatwiej zdobywać klientów na całym świecie, co sprzyja wzrostowi gospodarczemu.
- **Wzrost inwestycji zagranicznych** – globalizacja sprzyja większym inwestycjom zagranicznym, co może prowadzić do rozwoju lokalnych gospodarek.
- **Poprawa jakości życia** – dostęp do tanich produktów z różnych części świata może podnieść standard życia w wielu krajach, zwłaszcza w krajach rozwijających się.
- **Wzrost zatrudnienia** – niektóre branże, zwłaszcza te związane z eksportem, mogą korzystać z globalizacji, tworząc nowe miejsca pracy.

Skutki globalizacji..

- **Negatywne skutki globalizacji:**
- **Zwiększenie nierówności społecznych** – korzyści płynące z globalizacji nie są równomiernie rozłożone, co może prowadzić do pogłębienia różnic między bogatymi a biednymi, zarówno w obrębie krajów, jak i między krajami.
- **Utrata lokalnych kultur** – globalizacja może prowadzić do homogenizacji kulturowej, w wyniku czego zanikają tradycje i wartości charakterystyczne dla lokalnych społeczności.
- **Wzrost bezrobocia w niektórych branżach** – niektóre sektory mogą zostać wypchnięte przez konkurencję z zagranicy, co prowadzi do utraty miejsc pracy w krajach, które wcześniej dominowały w danej dziedzinie.
- **Problemy ekologiczne** – globalizacja może prowadzić do nadmiernego wykorzystywania zasobów naturalnych, wzrostu zanieczyszczeń środowiska i zmian klimatycznych.
- **Wzrost zależności gospodarczej** – kraje stają się coraz bardziej uzależnione od gospodarki globalnej, co może prowadzić do kryzysów finansowych, które mają wpływ na całą planetę.
- **Eksploatacja pracowników** – w krajach o niskich kosztach pracy mogą występować przypadki wykorzystywania pracowników w nieetycznych warunkach, takich jak niskie płace, długie godziny pracy czy brak ochrony prawnej.

Znaczenie globalizacji dla ludzi.

- **1. Dostęp do nowych technologii i informacji**
- Globalizacja przyczyniła się do szybkiego rozwoju technologii, co umożliwia łatwiejszy dostęp do informacji i innowacji. Dzięki internetowi i cyfryzacji ludzie mogą wchodzić w interakcje z osobami na całym świecie, zdobywać wiedzę, a także korzystać z nowych technologii, które upraszczają życie codzienne.
- **2. Większa mobilność**
- Globalizacja sprawiła, że podróże stały się tańsze i łatwiejsze. Ludzie mogą podróżować, pracować, studiować i osiedlać się w innych krajach. Dzięki temu, istnieje większa wymiana kulturowa i możliwości nauki w różnych częściach świata.
- **3. Zwiększenie możliwości zawodowych**
- Globalizacja umożliwiła dostęp do globalnego rynku pracy. Dzięki temu ludzie mogą szukać pracy nie tylko w swoim kraju, ale również za granicą, co zwiększa ich szanse na znalezienie zatrudnienia w wybranej branży. Z kolei firmy mogą zatrudniać pracowników z różnych części świata.
- **4. Zróżnicowanie konsumpcji**
- Globalizacja pozwoliła na dostęp do produktów z różnych części świata, co sprawia, że konsumenci mają szerszy wybór towarów i usług, często w lepszych cenach. Możliwość korzystania z różnych smaków, kultur i tradycji kulinarnych jest jednym z przykładów.
- **5. Wzrost wymiany kulturowej**
- Dzięki globalizacji ludzie mają większy kontakt z różnymi kulturami, tradycjami i językami. Zjawisko to może prowadzić do lepszego zrozumienia innych narodów, ale również może wiązać się z zagrożeniem dla lokalnych kultur, które mogą zniknąć pod wpływem dominujących kultur globalnych.

Znaczenie globalizacji c.d.

- **6. Podnoszenie standardu życia**

- Globalizacja umożliwia krajom rozwijającym się dostęp do technologii, inwestycji i edukacji, co może prowadzić do poprawy standardu życia. Dla wielu osób oznacza to lepsze warunki zdrowotne, edukacyjne oraz ekonomiczne.

- **7. Zwiększenie nierówności społecznych**

- Mimo że globalizacja może poprawiać standard życia, może też prowadzić do zwiększenia nierówności. W krajach rozwijających się może dochodzić do wykorzystywania taniej siły roboczej, a w krajach rozwiniętych mogą rosnać różnice między bogatymi a biednymi, ponieważ nie wszyscy mają równy dostęp do korzyści płynących z globalizacji.

- **8. Zależność od globalnych rynków**

- W wyniku globalizacji ludzie stali się bardziej zależni od światowych rynków i gospodarek. Kryzysy ekonomiczne, takie jak kryzys finansowy z 2008 roku, mogą szybko wpłynąć na sytuację finansową ludzi na całym świecie. Z drugiej strony, globalne łańcuchy dostaw pozwalają na tańsze produkty i większą dostępność dóbr.

- **9. Wyzwania zdrowotne i środowiskowe**

- Globalizacja przyczynia się do szybszego rozprzestrzeniania się chorób (np. pandemie), a także zwiększa presję na środowisko, co ma wpływ na jakość życia. Z drugiej strony, globalna współpraca umożliwia również szybsze rozwiązywanie problemów zdrowotnych (np. globalne kampanie szczepień) oraz wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska.

- **10. Zwiększenie świadomości globalnej**

- Dzięki globalizacji ludzie stali się bardziej świadomi problemów globalnych, takich jak zmiany klimatyczne, praw a człowieka, bieda czy wojny. Globalne sieci organizacji non-profit, media oraz kampanie społeczne pomagają w mobilizowaniu ludzi do działań na rzecz poprawy sytuacji na świecie.
- Globalizacja, zatem, ma złożony wpływ na życie ludzi, przynosząc zarówno korzyści, jak i wyzwania. Na poziomie indywidualnym wpływa na sposób życia, pracy, konsumpcji oraz poczucie tożsamości.

Dokumenty międzynarodowe dotyczące globalizacji.

- Globalizacja to proces, który obejmuje różne aspekty, takie jak gospodarka, polityka, kultura, technologia i społeczeństwo. Istnieje wiele dokumentów, zarówno międzynarodowych, jak i krajowych, które odnoszą się do globalizacji w różnych kontekstach. Oto kilka kluczowych dokumentów dotyczących globalizacji:
- **Deklaracja z Zurychu (1947)** – Jest to jeden z pierwszych dokumentów dotyczących międzynarodowej współpracy gospodarczej, który zapoczątkował tworzenie organizacji międzynarodowych, takich jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF) i Bank Światowy.
- **Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu (GATT) (1947)** – To międzynarodowe porozumienie, które miało na celu promowanie swobodnego handlu poprzez redukcję taryf celnych i innych przeszkód w handlu międzynarodowym. GATT było jednym z podstawowych filarów gospodarki globalnej przed utworzeniem Światowej Organizacji Handlu (WTO).
- **Porozumienia z Marrakeszu (1994)** – Dokumenty te stworzyły Światową Organizację Handlu (WTO), która odgrywa kluczową rolę w regulowaniu międzynarodowego handlu. WTO zajmuje się także kwestiami związanymi z rynkami pracy, ochroną środowiska i regulacjami technologicznymi.
- **Deklaracja Milenijna ONZ (2000)** – Została przyjęta przez państwa członkowskie ONZ i dotyczyła m.in. celów rozwoju milenijnego. Dokument ten podkreślał znaczenie współpracy międzynarodowej w dążeniu do redukcji ubóstwa, zapewnienia powszechnego dostępu do edukacji i zdrowia oraz zrównoważonego rozwoju.
- **Agenda 2030 ONZ – Cele zrównoważonego rozwoju (SDGs)** – Przyjęta w 2015 roku, jest to dokument strategiczny, który określa cele globalne mające na celu eliminację ubóstwa, ochronę planety i zapewnienie dobrobytu ludzi. Celem jest promowanie globalnej współpracy w rozwiązywaniu problemów związanych z globalizacją, takich jak zmiany klimatyczne, nierówności czy migracja.

Dokumenty międzynarodowe dotyczące globalizacji..

- **1. Deklaracja Praw Człowieka (1948)**
- **Dokument:** Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
- **Opis:** Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1948 roku, ta deklaracja stanowi fundament międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka. Choć nie dotyczy bezpośrednio globalizacji, jej zapisy odnoszą się do zasad, które powinny obowiązywać w globalnym świecie, takich jak równość i wolność od dyskryminacji.
- **2. Porozumienie Ogólne w Sprawie Taryf i Handlu (GATT) i Światowa Organizacja Handlu (WTO)**
- **Dokument:** Porozumienie GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) oraz porozumienia WTO
- **Opis:** GATT zostało podpisane w 1947 roku i stanowiło podstawę międzynarodowego handlu. Później przekształcone w Światową Organizację Handlu (WTO) w 1995 roku. Organizacja ta jest kluczowa w kształtowaniu zasad handlu międzynarodowego, co ma bezpośredni wpływ na globalizację.
- **3. Protokół z Kioto (1997)**
- **Dokument:** Protokół z Kioto
- **Opis:** Jest to międzynarodowy traktat dotyczący zmian klimatycznych, który wyznacza cele redukcji emisji gazów cieplarnianych. Jego realizacja miała wpływ na globalną gospodarkę, zwłaszcza w kontekście polityki zrównoważonego rozwoju w ramach globalizacji.
- **4. Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (2015)**
- **Dokument:** Agenda 2030 ONZ
- **Opis:** Przedstawia 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs), które mają na celu zmniejszenie nierówności, poprawę warunków życia, ochronę środowiska i wzrost gospodarczy na całym świecie. Ten dokument jest istotny w kontekście globalizacji, ponieważ promuje zrównoważony rozwój na poziomie globalnym.

Dokumenty międzynarodowe dotyczące globalizacji...

- **5. Porozumienie paryskie w sprawie zmian klimatycznych (2015)**
- **Dokument:** Porozumienie paryskie
- **Opis:** Jest to międzynarodowy traktat dotyczący walki ze zmianami klimatycznymi, który miał na celu ograniczenie globalnego ocieplenia do poziomu poniżej 2°C w porównaniu z okresem przedindustrialnym. Dokument ten pokazuje globalne podejście do problemów związanych ze środowiskiem, co jest integralną częścią globalizacji.
- **6. Zasady Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ)**
- **Dokument:** Karta Narodów Zjednoczonych
- **Opis:** Karta ONZ, podpisana w 1945 roku, ustanawia zasady współpracy międzynarodowej, która ma na celu utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, co jest niezbędne dla harmonijnej globalizacji.
- **7. Układ o wolnym handlu (NAFTA/USMCA)**
- **Dokument:** NAFTA (Północnoamerykański Układ o Wolnym Handlu) / USMCA (Nowy Układ o Wolnym Handlu Północnej Ameryki)
- **Opis:** NAFTA, podpisana w 1994 roku, była jednym z kluczowych porozumień w zakresie globalizacji, mając na celu zniesienie barier handlowych pomiędzy USA, Kanadą i Meksykiem. W 2020 roku została zastąpiona przez USMCA, kontynuując ten proces w ramach nowoczesnych wyzwań gospodarczych.

Dokumenty międzynarodowe dotyczące globalizacji....

- **8. Deklaracja z Monterrey (2002)**
- **Dokument:** Deklaracja z Monterrey
- **Opis:** Dotyczy globalnego partnerstwa na rzecz rozwoju, a jej celem jest poprawa współpracy między krajami rozwiniętymi a rozwijającymi się, w kontekście problemów takich jak ubóstwo, zmniejszenie nierówności i zwiększenie efektywności pomocy międzynarodowej.
- **9. Porozumienie o wolnym handlu w regionie Azji i Pacyfiku (APEC)**
- **Dokument:** Porozumienie APEC
- **Opis:** APEC jest platformą dla krajów regionu Azji i Pacyfiku, której celem jest promowanie wolnego handlu i współpracy gospodarczej, co jest istotnym aspektem globalizacji gospodarki.
- **10. Globalna strategia rozwoju (World Bank)**
- **Dokument:** Strategia rozwoju Banku Światowego
- **Opis:** Bank Światowy prowadzi różnorodne projekty na rzecz rozwoju globalnego, ze szczególnym uwzględnieniem krajów rozwijających się. Jego inicjatywy wpływają na procesy globalizacyjne, wspierając rozwój infrastruktury, walkę z ubóstwem i zrównoważony rozwój.

